

Magda Leszczyna-Rzucidło

Powstanie bałtyckiej przestrzeni ekonomicznej

W pierwszej dekadzie XXI wieku, bardziej niż kiedykolwiek zaobserwować można budzenie się świadomości regionalnej i poczucia wspólnej tożsamości u mieszkańców Regionu Morza Bałtyckiego (RMB). Obecne warunki polityczne, ekonomiczne, kulturowe czy społeczne wskazują na to, że region taki istnieje i proces jego scalania będzie postępować bardzo szybko. Trudno jest jednak znaleźć pozycje naukowe jednoznacznie definiujące ten obszar, gdyż region ten „nigdy nie został prawidłowo określony, w szczególności zaś nie z politycznego, społecznego lub ekonomicznego punktu widzenia”¹. Próby zdefiniowania RMB jako podmiotu studium politycznego, historycznego czy gospodarczego mają miejsce dopiero od niedawna, a niniejszy artykuł jest próbą systematyzacji i częściowej jego analizy.

Formowanie się tego regionu będzie jednym z ważniejszych zjawisk zauważalnych na kontynencie europejskim w najbliższej przyszłości. Przyczyn należy szukać głównie w integracji europejskiej, która, scalając niemal całą Europę, przybliżyła do siebie mieszkańców wielu regionów, które niegdyś konkurowały ze sobą, a dzisiaj chcą się łączyć celem maksymalizacji zysków ekonomicznych i społecznych. Silnie promowana w Unii Europejskiej zasada subsydiarności jest motorem rozwoju regionalnego w Europie, także w odniesieniu do subregionu bałtyckiego. Trudno jednak wskazać na chwilę obecną inny region europejski, który mógłby posłużyć za model teoretyczny do analizy porównawczej przy definiowaniu Regionu Bałtyckiego.

Niewątpliwie promocja regionalizmu i unijnej polityki regionalnej ma ogromny wpływ na kształtowanie się przedmiotowego regionu, jednak sam proces integracyjny przebiega sprawnie głównie dzięki temu, że państwa leżące wokół Morza Bałtyckiego są nierozzerwalnie ze sobą związane od wie-

---

¹ H. Runblom, M. Tyden, H. Carlblack-Isotalo, *Historia regionu bałtyckiego*, The Baltic University Press, Uppsala 1996, s. 7.

ków. Mylnie jest jednak twierdzenie, że tylko więzi historyczne scalają ten obszar. Wzrastająca świadomość znaczenia regionalizacji pobudza społeczność bałtycką do wytężonej pracy na rzecz budowania silnego, konkurencyjnego i homogenicznego regionu, który aspiruje do miana jednego z podstawowych (tzw. regionu korzenia – *core region*) we wciąż jednoczącej się UE. Aby poznać specyfikę Regionu Bałtyckiego należy zacząć od poszukania odpowiedzi na dwa fundamentalne pytania: czym w ogóle jest region i w czym wyraża się tożsamość Regionu Bałtyckiego?

Z wielu definicji określających region trudno jest wybrać nadrzędną, która uważana byłaby za kompleksową i poprawną. Wynika z tego prosty wniosek – nie ma jednej, standardowej definicji regionu powszechnie uważanej za właściwą. Stąd trudniej o definicję Regionu Bałtyckiego. Z wielości definicji i koncepcji teoretycznych można natomiast wyselekcjonować kluczowe hasła, które są stałymi elementami większości z nich. Bezdyskusyjny jest fakt etymologicznego pochodzenia słowa region ze starożytnej łaciny. Dla mieszkańców starożytnego Rzymu region oznaczał linię, kierunek, ruch w określonym kierunku, a także granicę, okolicę, obszar, krainę, a nawet dzielnicę miasta². O wiele bardziej enigmatyczną definicję podaje wydany w 1861 r. tzw. „słownik wileński”, który regionem nazywa „wielką przestrzeń na ziemi, w powietrzu lub na niebie”³.

Współczesne definicje regionu oscylują wokół kilku podstawowych terminów charakteryzujących region. Za część wspólną tych definicji uznać można słowa: terytorium, obszar, część państwa/kontynentu charakteryzująca się odrębnymi od sąsiadujących terenów cechami. Region może być też „koncepcją, której używa się w celu klasyfikacji i wyznaczenia terytorium z poszanowaniem dla jego przestrzeni i przesłanek organizacyjnych (charakteryzujących ten obszar). Wynika z tego, że regiony są kreowane przez ludzi na potrzebę analizy, syntezy i planowania”⁴. Wymieniane cechy różnią się nieznacznie, w zależności od tego, na potrzeby jakiej nauki definiowane jest pojęcie regionu.

Generalnie, chcąc stworzyć jak najszerszą definicję (nie ograniczającą regionu tylko do pojęcia z gatunku nauk ekonomicznych czy też geograficznych) wymienić należy cechy:

- fizyczno-geograficzne,
- społeczno-ekonomiczne,

² J. Sawicka, *Polska w Unii Europejskiej – Wybrane polityki sektorowe*, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa 2006, s. , <http://eupolicy-jeanmonnet.sggw.waw.pl/page.php?2>.

³ *Słownik języka polskiego*, Wydawnictwa M. Orgelbrand, t. 2, Wilno 1861.

⁴ Ch. Westin, *Meeting Place Baltic, On the Origin of Societies in the Baltic Region*, The Baltic University Secretariat, Uppsala 1995, s. 5.

– polityczne⁵.

Naturalnie w skład wyżej wymienionych wchodzi też cechy historyczne i kulturowe, które można zaliczyć do drugiej kategorii (cech społeczno-ekonomicznych), jednak ze względu na ich kluczowe znaczenie w studiach nad Regionem Bałtyckim zasadne jest ich podkreślenie i wyróżnienie. Z powyższego podziału wynika, że o istnieniu regionu nie stanowią wyłącznie cechy geograficzne, ale także pewna homogeniczność i kohezja między mieszkańcami regionu, które pozwalają radzić sobie ze wspólnymi problemami oraz jednoznacznie wyróżniają ten teren od innych⁶. Warto wspomnieć, że krytycy sceptycznie nastawieni do istnienia Regionu Morza Bałtyckiego często wysuwają argument mówiący o heterogeniczności tego regionu, która jest na tyle silna, że dyskwalifikuje go jako jednostkę terytorialną mającą prawo do tej nazwy.

Podobne do przedstawionych wyżej, trzy cechy kluczowe dla określenia regionu wyróżnia Zgromadzenie Regionów Europy (ZRE, *Assembly of European Regions* – AER) – powstała w 1985 r. organizacja zrzeszająca ponad 250 europejskich regionów. W tej definicji region to: „jednostka polityczno-terytorialno-administracyjna, usytuowana bezpośrednio po centralnej władzy państwowej, wyposażona w wybierane i mianowane przedstawicielstwo polityczne, zabezpieczona istnieniem rady regionalnej, ukonstytuowana przez podległe jej jednostki terytorialne”⁷.

Postrzeganie regionu i badań nad nim ewoluowało bardzo mocno w XX wieku. Region postrzegany był w poszczególnych okresach jako:

1. region fizyczny (podejście chorologiczne) delimitowany przez bariery środowiskowe i granice jednostek fizyczno-geograficznych; takie podejście dominowało na przełomie XIX i XX wieku aż do końca II wojny światowej;
2. region gospodarczy (*regional science*) wyznaczany przez analizę przestrzenną zjawisk i procesów gospodarczych; stopień zaawansowania rozwoju gospodarczego, a w szczególności postępu technicznego; koncentracja na rozwoju gospodarczym dominowała w latach 60. XX wieku;
3. region społeczny wyznaczany dzięki analizie struktur społeczno-prze-strzennych, czyli charakter i intensywność relacji społecznych; to podejście charakterystyczne jest dla lat 80. i 90. XX wieku, czyli okresu przeobrażeń politycznych i społecznych w RMB;

⁵ S. Sala, *Procesy globalizacji i ich konsekwencje dla regionów*, [w:] *Perspektywy rozwoju regionu w świetle badań krajobrazowych*, M. Strzyż (red.), Problemy Ekologii Obrazu, Kielce 2004, s. 171–176.

⁶ Ch. Westin, *op. cit.*, s. 5.

⁷ M. Rudnicki, *Polityka regionalna Unii Europejskiej*, WWSB, Poznań 2000, s. 18.

4. region kulturowy (podejście humanistyczne) – kultura ma decydujący wpływ na charakter społecznie formowanych instytucji, które powodują powstanie różnych układów regionalnych – to podejście do analizy regionu jest charakterystyczne dla końca XX wieku i pierwszej dekady XXI wieku⁸.

Obecnie punktem odniesienia, najczęściej brany pod uwagę przy rozważaniach na regionem, także w kontekście Regionu Bałtyckiego, są społeczeństwo i wszelkie przemiany społeczne oraz wspólne dziedzictwo i wartości kulturowe. Stąd dominuje socjologiczne ujęcie regionu, gdyż w sensie socjologicznym region jest „synonimem regionalnej zbiorowości, czyli społeczności ludzkiej stanowiącej jeden z typów społeczności terytorialnej. Istotą tej społeczności jest złączenie jej mniej lub bardziej rozwiniętym poczuciem odrębności i więzią opartą na emocjonalnym stosunku do zamieszkiwanego terytorium⁹”. Czynniki socjologiczne i kulturowe u progu XXI wieku są więc usytuowane na pierwszym miejscu w hierarchii badanych czynników.

Nie oznacza to jednak, że rozumienie RMB jako regionu gospodarczego nie występuje bądź ma marginalne znaczenie. Przeciwnie, zmiany gospodarcze w regionie, które postępują bardzo progresywnie, zintensyfikowały się na tyle, że określa się je nowym fenomenem Hanzy albo po prostu „Nową Hanzę”. Naukowcy twierdzą, że „siła nowej fali współpracy Nordycko-Bałtyckiej doprowadziła do rozmów o Lidze Hanzeatyckiej XXI wieku albo „drugiej Hanzie”, która wytworzy nową przestrzeń ekonomiczną¹⁰”. Na pewno wpisuje się to w ogólny trend obserwowany w Unii Europejskiej – czyli koncentrację na gospodarce, wspólnym rynku i nieograniczonej wymianie handlowej. Ten sam pogląd o nawiązywaniu do dziedzictwa minionych wieków występuje też w krajach nordyckich, gdzie kreowanie Nowej Hanzy miało wypełnić lukę po upadku „dobrego, starego ładu powojennego”¹¹.

Warto jeszcze przedstawić koncepcję Bruce’a M. Russetta, który region wyróżnia za pomocą pięciu kryteriów niezbędnych według niego do opisanego, są to: „społeczna i kulturowa homogeniczność; zachowania polityczne oraz zachowania w relacjach zewnętrznych; instytucje polityczne; niezależność ekonomiczna i podobieństwo geograficzne”¹². W odniesieniu do Regio-

⁸ I. Sagan, *Współczesne studia regionalne – Teoria i metodologia, a także praktyka*, „Studia Regionalne i Lokalne”, nr 2 (16), 2004, s. 25–39.

⁹ A. Kwilecki, *Region i badania regionalne w perspektywie socjologii*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, z. 2, 1992, s. 38.

¹⁰ K. Peschel, *Perspectives of regional economic development around the Baltic*, [w:] *Visions and strategies in European integration: A North European perspective*, L. Lundqvist (red.), Springer-Verlag, New York 1993, s. 312.

¹¹ O. Waever, *Nordic nostalgia, Northern Europe after the cold war*, „International Affairs”, vol. 68, No 1, Blackwell Publishing, 1992, s. 77.

¹² B.M. Russett, *Delineating international regions*, [w:] *Quantitative international politics: Insights and evidence*, J.D. Singer (red.), Free Press, New York 1968, s. 317–352.

nu Morza Bałtyckiego jest to ważna koncepcja, gdyż region ten nie był postrzegany jako jednostka o zbliżonych wartościach kulturowych, politycznych czy ekonomicznych w latach jej powstania, czyli w połowie lat 70. XX wieku. „Zimna wojna” oraz dzieląca ten teren tzw. „żelazna kurtyna” były przeszkodami uniemożliwiającymi podkreślenie jakichkolwiek wspólnych wartości, działały wręcz odwrotnie – akcentowały heterogeniczność tego obszaru i odbierały mu prawo do wspólnej tożsamości.

Dopiero w latach 90. XX wieku zaczęto mówić o licznych podobieństwach i potencjale RMB, a koncepcja Russetta stała się jedną z konkretnych odpowiedzi na pytanie: jak delimitować ten region. Resumując, czynniki polityczne, społeczne i gospodarcze wspólnie stanowią o potencjale Regionu Bałtyckiego oraz wpływają na procesy w nim zachodzące. Dowodem zaistnienia integracji bałtyckiej są przykładowo liczne instytucje regionalne powstające lawinowo wskutek zmian politycznych przełomu 1989 i 1990 r. Działają one na płaszczyźnie ponadnarodowej, jednak nie dublują instytucji i programów stricte unijnych, starając się je raczej uzupełniać, dbając jednocześnie o bałtycki charakter. Dziś bez wątplenia można uznać, że Region Morza Bałtyckiego istnieje, a prognozy wskazują na wzrost jego znaczenia, czego dowodem jest m.in. przyjęta przez UE Strategia dla Regionu Morza Bałtyckiego.

Wszystkie opisane powyżej teorie posiadają wspólny mianownik – aby powstał zintegrowany region musi nastąpić w nim intensywna wymiana handlowa, oparta na innowacyjnej gospodarce, poparta licznymi sojuszami ekonomicznymi. Dodatkowym kryterium powinien być zrównoważony rozwój gospodarczy regionu, tak aby wszystkie państwa wchodzące w jego skład mogły uczestniczyć w wymianie handlowej w tym samym (lub podobnym) stopniu. Region powinien stać się konkurencyjny, a w efekcie powinien stale podnosić się poziom życia wszystkich jego mieszkańców (a nie tylko w kilku największych ośrodkach przemysłowych regionu).

W ujęciu regionalnym rozwój gospodarczy rozumiany będzie jako wzrost potencjału gospodarczego tego regionu (np. wzrost produkcji, poziomu inwestowania, eksportu), zwiększenie jego konkurencyjności oraz poprawę jakości życia mieszkańców w długim okresie¹³. Zakłada się, że dotyczyć on powinien całego regionu w jednakowym stopniu, możliwe są nieznaczne różnice w poziomie rozwoju gospodarczego (co często zdarza się na peryferiach regionu), jednak generalnie należy dążyć do zrównoważonego, całościowego rozwoju. Niestety w RMB sytuacja kształtuje się odmiennie, a 20 lat wytężonej współpracy gospodarczej nie przyniosła na razie zakłada-

¹³ J. Chądzyński, A. Nowakowska, Z. Przygodzki, *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, CeDeWu, Warszawa 2007, s. 43–44.

nych rezultatów w postaci wyrównania różnic między poziomem życia mieszkańców poszczególnych regionów leżących nad Morzem Bałtyckim oraz poziomem konkurencyjności ich gospodarek.

Region Morza Bałtyckiego w kontekście badania wzrostu konkurencyjności regionu postrzegany jest podobnie jak tzw. „Blue Banana” (potoczna nazwa korytarza urbanizacji w Europie Zachodniej ciągnącego się od północno-zachodniej Anglii aż do Mediolanu charakteryzującego się bardzo wysokim wskaźnikiem rozwoju gospodarczego) czy tzw. „Południowy Łuk” (analogicznie teren ciągnący się od Mediolanu aż do Madrytu, tracący na znaczeniu w wyniku postępującego kryzysu finansowego, który dotknął Hiszpanię). Uważa się zatem, że RMB stanowi wyodrębniony obszar, a w jego geograficznych granicach leżą: Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Norwegia, Polska, Szwecja, dwa landy z Republiki Federalnej Niemiec, czyli Meklemburgia – Pomorze Przednie i Szlezwik–Holsztyn oraz dwa regiony Federacji Rosyjskiej: Obwód Kaliningradzki i Sankt Petersburg.

Próba badania regionu w kontekście poziomu rozwoju gospodarczego obok badania gospodarek poszczególnych państw narodowych jest charakterystyczna dla współczesnej ekonomii – wynika bezpośrednio z postępującej i dynamicznej globalizacji, która zaciera granice między państwami na rzecz szerokich sojuszy, najczęściej gospodarczych (jak Unia Europejska). Za punkt wyjścia do badań poziomu rozwoju gospodarczego RMB należy przyjąć lata 1990–1995, kiedy to rozpoczęła się intensywne współpraca polityczna i ekonomiczna między tymi państwami i poszczególnymi regionami. Kapitał, z którym startował region bałtycki był niemały – „ponad 15% światowej produkcji i handlu z końca lat 90. pochodzi z tego regionu, mimo że sam Bałtyk stanowi zaledwie 0,15% powierzchni mórz i oceanów”¹⁴.

W latach 90. XX wieku ogromne dysproporcje w rozwoju regionu wynikały z połączenia w ramach RMB gospodarek państw i regionów Europy Zachodniej – bardzo rozwiniętych, konkurencyjnych i opartych na wiedzy – z gospodarkami państw zacofanych pod względem rozwoju technologicznego i infrastrukturalnego, będących w procesie transformacji gospodarczej (leżących po wschodniej stronie Bałtyku). Obrazuje to porównanie PKB, jednego z najważniejszych wskaźników makroekonomicznych, który ogólnie mówiąc wskazuje na poziom aktywności gospodarczej badanej jednostki. W krajach leżących wokół Morza Bałtyckiego rozkład z lat 1991, 1994 i 1998 wyglądał następująco:

---

¹⁴ A.B. Kisiel-Łowczyc, *Bałtycka integracja ekonomiczna*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000, s. 14; Transition Report 1999, European Bank for Reconstruction and Development, London, 1999

Tabela 1. Wzrost PKB w krajach Regionu Morza Bałtyckiego w latach 1991–1998

Kraj	1991	1994	1998
Dania	1,5	3,5	2,8
Estonia	-8,1	-2	4
Finlandia	-6,5	4	2,5
Litwa	-15	-12	5
Łotwa	-10,4	0,6	3,6
Niemcy	5	3	3
Norwegia	2,8	5,5	3,5
Polska	-7	5,2	4,8
Rosja	-5	-12	2
Szwecja	-1	3	2,5

Źródło: A.B. Kisiel-Łowczyc, *Bałtycka integracja ekonomiczna*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000, s. 30.

Na podstawie danych statystycznych zawartych w tabeli wyraźnie widać, że od 1991 r. państwa leżące kiedyś za tzw. „żelazną kurtyną” zaczęły z impetem transformować swoje gospodarki, na co wskazują wzrosty ich PKB w latach 1991–1994 i później. Jednocześnie państwa należące już w latach 90. XX wieku do Unii Europejskiej utrzymywały relatywnie wysokie PKB. Tu wyjątkiem były Finlandia i Szwecja. Kryzys, w jakim w 1991 r. znalazła się Finlandia spowodowany był osłabieniem wymiany gospodarczej tego kraju z ZSRR, która w latach 1945–1990 utrzymywała się na bardzo wysokim poziomie. Warto zauważyć, że kryzys związany z niskim PKB w państwa skandynawskich zażegnano wyjątkowo szybko – już w 1994 r. odnotowały one wyraźny wzrost.

Dane zawarte w tabeli 1. wyraźnie wskazują na skokowy wzrost PKB i szybki rozwój państw będących w transformacji (republiki bałtyckie, Polska, Rosja), ale też na stały wzrost gospodarczy odnotowywany w państwach leżących w zachodniej części Bałtyku. Implikowało to dalszy wzrost dysproporcji w regionie i w rezultacie nie pozwalało na wyrównanie tych różnic do końca XX wieku. Przejście od gospodarek centralnie planowanych, które nastawione były do 1990 r. głównie na rozwój rolnictwa i przemysłu, a nie usług (jak to ma miejsce w państwa Europy Zachodniej), okazało się trudniejsze niż przypuszczano na początku transformacji.

Ogromne różnice obserwowano w udziale poszczególnych sektorów, czyli rolnictwa, usług i przemysłu w wytwarzaniu PKB. Przykładowo w 1996 r. w Niemczech w usługach pracowało 68% społeczeństwa, w przemyśle 31%, a w rolnictwie tylko 1%, tymczasem w Polsce ten odsetek wynosił analogicznie 67, 27 i 6%, a na Litwie 61, 28 i aż 11% w rolnictwie¹⁵. Wysoko rozwinię-

¹⁵ A.B. Kisiel-Łowczyc, *op. cit.*, s. 32.

ta Szwecja już w 1999 r. prezentowała udział usług w PKB na poziomie 70%, co do dziś jest nieosiągalne dla niektórych gospodarek w regionie.

Kolejnym znaczącym problemem w zrównoważonym rozwoju gospodarczym RMB były wahania w poziomie inflacji między poszczególnymi państwami. Wskaźnik ten w zasadniczy sposób wskazywał na dysproporcje w rozwoju gospodarczym państw nadbałtyckich i na ciągle utrzymujący się jeszcze w 1998 r. podział na rozwinięte państwa Bałtyku Zachodniego i będące nadal w procesie transformacji państwa Bałtyku Wschodniego.

Wysoka inflacja w krajach, takich jak: Estonia, Polska, Litwa i Łotwa dodatkowo utrudniała spełnienie kryteriów konwergencji, jakie postawiła w Traktacie z Maastricht przed tymi gospodarkami Unia Europejska.

Zakładano w nim, że poziom inflacji państwa (w roku poprzedzającym badanie) nie może przekraczać więcej niż o 1,5% wskaźnika inflacji trzech państw unijnych, które osiągnęły najbardziej stabilny poziom cen. W 1998 r. średnia inflacja w UE wynosiła 1,21%¹⁶, a średnia dla czterech aspirujących państw 6,82%, przy czym w najgorszej sytuacji była Polska z dwucyfrowym wskaźnikiem inflacji (jako jedyna z tej grupy państw kandydujących). Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Poziom inflacji w krajach RMB w 1998 r.

Kraj	Poziom inflacji w skali roku (w %)
Dania	1,8
Estonia	6,5
Finlandia	1,5
Litwa	5,1
Łotwa	4,7
Niemcy	0,9
Norwegia	2,3
Polska	11,0
Rosja	84,0
Szwecja	2,0

Źródło: CIA World Factbook 1998

Z punktu widzenia Polski Region Morza Bałtyckiego jest dla nas poważnym partnerem handlowym, a udział eksportu Polski do krajów RMB osiąga wysoki poziom. Już na początku okresu transformacji polskiej gospodarki, czyli w 1990 r. wynosił on ponad 50%, co sprawia że region bałtycki jako

¹⁶ Triami Media BV, Utrecht, the Netherlands, www.inflation.eu, Worldwide Inflation Data.

całość był naszym najważniejszym partnerem handlowym. Zachwianie nastąpiło w latach 1993 i 1998, kiedy to odnotowano ujemne saldo w wymianie handlowej Polski z RMB – co przedstawiono w tabeli 3. Generalnie w latach 1990–2002 polski eksport do państw regionu bałtyckiego był nieco wyższy niż import. Należy pamiętać, że dane te zawierają w sobie wymianę handlową z Federacją Rosyjską, a ta zwłaszcza na początku lat 90. XX wieku, nadal była bardzo ożywiona i charakteryzowała się wysokim stopniem eksportu i importu. Po 1993 r. rolę głównego partnera handlowego Polski przejęły Niemcy i ta tendencja utrzymuje się aż do dziś (choć saldo tej wymiany maleje).

Tabela 3. Obroty handlu zagranicznego Polski z krajami Regionu Morza Bałtyckiego w latach 1990–2002 (w mld USD)

Rok	Świat	Kraje bałtyckie
1990	143 220,0 100%	7216,2 USD Export – 50,4% Import – 59,3%
1993	14 143,0 100%	6860,5 Export – 48,5% Import – 44%
1996	24 400,0 100%	12 379,1 Export – 50,7% Import – 39,9%
1999	27 407,0 100%	13 467,5 USD Export – 49,1% Import – 36,9%
2002	410 064,1 100%	19 393,3 USD Export – 47,3% Import – 40,9%

Źródło: R. Koszyk-Białobrzaska, *Stosunki handlowe Polski z regionem Morza Bałtyckiego w świetle globalizacji gospodarki światowej*, [w:] *Funkcjonowanie gospodarki polskiej w warunkach integracji i globalizacji*, D. Kopycińska (red.), Szczecin 2005.

Polska w ostatniej dekadzie XX wieku miała zdecydowanie najbardziej zaktywizowaną wymianę handlową w RMB z Niemcami, Szwecją i Danią. Niemcy generalnie stały się liderem gospodarczym w regionie i dla większości państw RMB są głównym partnerem handlowym. Relatywnie niskie były obroty wymiany handlowej Polski z republikami bałtyckimi, które były na poziomie 0,7% całości eksportu Polski w 1993 r. i 1,1% w 1999 r. dla Litwy, 0,3% w 1993 r. i 0,2% dla Łotwy i tylko 0,1% w 1993 i 1999 r. dla Estonii. Pierwsza dekada XXI wieku przyniosła ożywienie tej wymiany. Przykładowo

w 2010 r. Polska była dla Litwy czwartym rynkiem zbytu (eksport 7,7%) oraz trzecim w kolejności, biorąc pod uwagę import – 8,8%¹⁷.

Początek XXI wieku charakteryzuje się skokowymi wzrostami PKB gospodarek Wschodniego Bałtyku, regularnym spadkiem inflacji i bezrobocia, a także wzrostem konkurencyjności poszczególnych państw i regionów. Dzięki temu zaobserwowano stopniowe wyrównywanie drastycznych różnic, które charakteryzowały Region Morza Bałtyckiego w latach 90. poprzedniego wieku. Nie znaczy to jednak, że jest to już w pełni heterogeniczny i zintegrowany gospodarczo region. Paradoksalnie w dalszej kompensacji różnic pomóc może światowy kryzys gospodarczy, który równomiernie dotknął wszystkie państwa RMB, ale jego skutki są bardziej dotkliwe dla gospodarek rozwiniętych Bałtyku Zachodniego niż dla państw rozwijających się.

W 2007 r., kiedy kryzys powoli osłabiał gospodarki Niemiec, Danii i Szwecji, kwitła wymiana handlowa i poziom inwestycji zagranicznych w Polsce i republikach bałtyckich. PKB wynosiło 6,5% w Polsce, 7,3% w Estonii i aż 8% na Litwie, dla porównania Dania odnotowała PKB na poziomie 1,7%, Niemcy 2,6%, a Szwecja 3,4%¹⁸. Rok 2008 przyniósł jeszcze większe załamanie się rynków Europy Zachodniej, co dalej osłabiało Niemcy, Danię i państwa skandynawskie. W rezultacie PKB dla całego Regionu Morza Bałtyckiego wyniósł w 2009 r. rekordowo niski poziom 5,9%¹⁹, na co wpływ miało głównie spowolnienie dotychczas najbardziej rozwiniętych gospodarek RMB (pomimo dodatnich wartości PKB w latach 2007–2009 w Polsce i republikach bałtyckich).

Obecnie Region Morza Bałtyckiego charakteryzuje się stabilnym wzrostem gospodarczym, który jest coraz bardziej wyrównany we wszystkich regionach. Jednocześnie w RMB obserwuje się jeden z najwyższych chyba na świecie współczynników powiązań i sojuszy politycznych, gospodarczych, naukowych i kulturowych per capita, co daje podstawy sądzić, że rozwój będzie cały czas postępował. Dodatkowo region wyróżnia się pod względem poziomu innowacyjności oraz inwestycji zagranicznych – władze lokalne regionów leżących bezpośrednio nad Bałtykiem muszą dostrzegać ten kapitał i potencjał, jaki tkwi w RMB. W erze intensywnej globalizacji przed makroregionem bałtyckim stoi wiele wyzwań. Ma on duże szanse sprostania celom wyznaczonym między innymi w Strategii Unii Europejskiej dla Morza Bałtyckiego. Są to: RMB jako obszar zrównoważony, jako obszar dobrobytu, jako

¹⁷ *Handel zagraniczny Litwy w 2010 r.*, Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Wilnie, http://vilnius.trade.gov.pl/pl/analizy_rynkowe/article/detail,161,Handel_zagraniczny_Litwy_w_2010_r.html.

¹⁸ CIA World Factbook 2007.

¹⁹ *Swedbank's analysis of the economic conditions and structure of the countries around the Baltic Sea from a corporate perspective*, Swedbank Baltic Sea Analysis, No 24, 30 June 2010, s. 3.

obszar dostępny i atrakcyjny oraz RMB jako obszar bezpieczny²⁰. Taka wizja Regionu Morza Bałtyckiego możliwa jest do zrealizowania do 2020 r. pod warunkiem kontynuowania współpracy wszystkich państw w regionie.

Bibliografia

- Chądzyński J., Nowakowska A., Przygodzki Z., *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, CeDeWu, Warszawa 2007.
- Kisiel-Łowczyk A.B., *Bałtycka integracja ekonomiczna*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000.
- Koszyk Białobrzeska R., *Stosunki handlowe Polski z regionem Morza Bałtyckiego w świetle globalizacji gospodarki światowej*, [w:] *Funkcjonowanie gospodarki polskiej w warunkach integracji i globalizacji*, D. Kopycińska (red.), Szczecin 2005.
- Kwilecki A., *Region i badania regionalne w perspektywie socjologii*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, z. 2, Poznań 1992.
- Peschel K., *Perspectives of regional economic development around the Baltic*, [w:] *Visions and strategies in European integration: A North European perspective*, L. Lundqvist (red.), Springer-Verlag, New York 1993.
- Rudnicki M., *Polityka regionalna Unii Europejskiej*, WWSB, Poznań 2000.
- Runblom H., Tyden M., Carlblack-Isotalo H., *Historia regionu bałtyckiego*, The Baltic University Press, Uppsala 1996.
- Russett B.M., *Delineating international eegions*, [w:] *Quantitative international politics: Insights and evidence*, J.D. Singer (red.), Free Press, New York 1968.
- Sagan I., *Współczesne studia regionalne – Teoria i metodologia, a także praktyka*, „Studia Regionalne i Lokalne”, nr 2 (16), Warszawa 2004.
- Sala S., *Procesy globalizacji i ich konsekwencje dla regionów*, [w:] *Perspektywy rozwoju regionu w świetle badań krajobrazowych*, M. Strzyż (red.), Problemy Ekologii Obszaru, Kielce 2004.
- Sawicka J., *Polska w Unii Europejskiej – Wybrane polityki sektorowe*, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa 2006.
- Słownik języka polskiego*, Wydawnictwa M. Orgelbrand, t. 2, Wilno 1861.
- Waever O., *Nordic nostalgia, Northern Europe after the cold war*, „International Affairs”, vol. 68, No 1, Blackwell Publishing, Oxford 1992.
- Westin Ch., *Meeting place Baltic, on the origin of societies in the Baltic region*, The Baltic University Secretariat, Uppsala 1995.

Dokumenty:

- The European union strategy for the Baltic Sea region*, Background and Analysis, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Union, Luxembourg 2010.
- Transition Report 1999, European Bank for Reconstruction and Development, London, 1999;

---

²⁰ *The European union strategy for the Baltic sea region*, Background and Analysis, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Union, Luxembourg 2010.

Handel zagraniczny Litwy w 2010 r., Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Wilnie, http://vilnius.trade.gov.pl/pl/analizy_rynkowe/article/detail,161,Handel_zagraniczny_Litwy_w_2010_r.html.

Swedbank's analysis of the economic conditions and structure of the countries around the Baltic Sea from a corporate perspective, „Swedbank Baltic Sea Analysis”, No 24, June 2010.

CIA World Factbook 1998, 2007.

www.inflation.eu, *Worldwide Inflation Data*.

Summary

Emerge of the Baltic Sea economic space

The paper presents definition of the region and basic characteristic of various scientific approaches to the problematic aspects of the Baltic Sea Region. Article also identifies economic aspects of Baltic integration since 1990 until today presenting its challenges and opportunities. Basic economic indicators are presented to allow better understanding of the economic transformation process in the region.